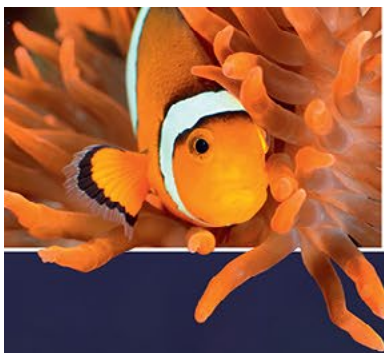
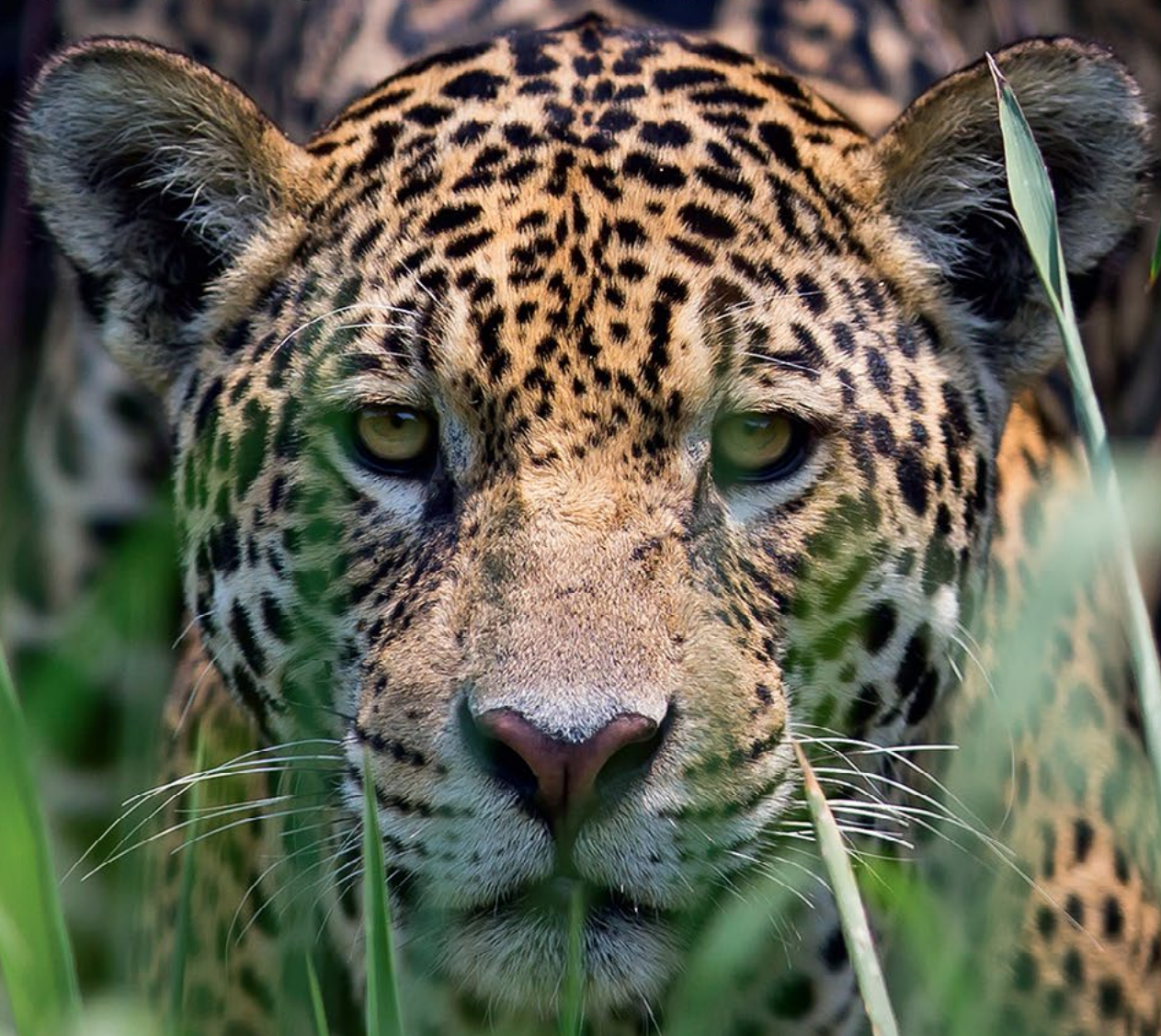

MODERNÍ
ENCYKLOPEDIE
PRO DĚTI
ZVÍŘATA

FRAGMENT

Moderní encyklopedie pro děti – Zvířata

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

Michael Leach, Meriel Llandová
Moderní encyklopedie pro děti – Zvířata – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

MODERNÍ
ENCYKLOPEDIE
PRO DĚTI
ZVÍŘATA

OBSAH

ÚVOD	4		
KAPITOLA PRVNÍ		KAPITOLA ČTVRTÁ	
SAVCI: MASOŽRAVCI	6	PLAZI A OBOJŽIVELNÍCI	66
KOČKY	8	JEDOVATÍ HADI	68
VLCI	10	ŠKRTIČI	70
LIŠKY	12	ŽÁBY I.	72
MEDVĚDI	14	ŽÁBY II.	74
PLOUTVONOŽCI	16	OCASATÍ OBOJŽIVELNÍCI	76
KYTOVCI	18	ŽELVY	78
LETOUNI	20	CHAMELEONI	80
VYDRY	22	JEŠTĚŘI	82
PROMYKOVITÍ	24	KROKODÝLI	84
KAPITOLA DRUHÁ		KAPITOLA PÁTÁ	
SAVCI: VŠEŽRAVCI A BÝLOŽRAVCI	26	MOŘSTÍ ŽIVOČICHOVÉ	86
SLONI	28	RYBY	88
NOSOROŽCI	30	ŽRALOCI	90
ŽIRAFY	32	HLAVONOŽCI	92
VELBLOUDI	34	MOŘSTÍ KONÍČCI	94
LIDOOPI	36	KRABI A RACI	96
OPICE A POLOOPICE	38	KORÁLOVÉ ÚTESY	98
VAČNATCI	40	V HLUBINĚ	100
HLODAVCI	42	MEDÚZY	102
PRASATA	44	HVĚZDICE	104
KAPITOLA TŘETÍ		KAPITOLA ŠESTÁ	
PTÁCI	46	MALÍ BEZOBRATLÍ	106
SOVY	48	PAVOUCI A ŠTÍŘI	108
SUPI	50	BROUCI	110
ORLI	52	PLŽI	112
OKÁZALÝ TOK	54	MOTÝLI	114
PAPOUŠCI	56	VČELY	116
KOLIBŘÍCI	58	ROVNOKŘÍDLÍ	118
TUČNÁCI	60	TAKZVANÍ ČERVI	120
VODNÍ PTÁCI	62	MRAVENCI	122
NELÉTAVÍ OBŘI	64	CIZOPASNÍCI	124
		SLOVNÍČEK	126
		REJSTŘÍK	128

Úvod

Živočich je živý organismus, jehož tělo se skládá z buněk. Přijímá potravu, vnímá a reaguje na podněty z okolí, pohybuje se a rozmnožuje. Vědci dosud popsali téměř devět milionů druhů žijících živočichů, ale mnoho jich na objevení dosud čeká.

Začátek života

Přibližně před čtyřmi miliardami let se objevily první jednobuněčné organismy. Houby – první mnohobuněční živočichové – se vyvinuly před miliardou let. Časem se vyvinuli a opět vyhynuli složitější živočichové. Dinosauři převládali mezi suchozemskými živočichy po 165 milionů let, než před 65 miliony let vymřeli.

Zkamenělina
lebky tyranosaura,
Tyrannosaurus Rex

Dvojboborožec nosorožčí je pták obývajcí deštné lesy v jihozápadní Asii. Ptáci jsou endotermní obratlovci. Mají křídla a většina druhů aktivně létá.

Zlatohlávek,
hmyz

Třídění organismů

Vědci řadí živé organismy do skupin podle společných vlastností. Dvě hlavní skupiny živočichů jsou obratlovci (mají páteř) a bezobratlí (páteř nemají). Nejpočetnější skupinou bezobratlých jsou členovci. Mají článkované tělo a končetiny s klouby. Patří mezi ně hmyz, pavouci nebo krabi.

Teplokrevní a studenokrevní

Většina živočichů je ektotermních („studenokrevních“). Jejich tělesná teplota závisí na teplotě okolí. Savci a ptáci jsou endotermní („teplokrevní“). Dokážou udržet stálou tělesnou teplotu, takže přežijí i ve velmi chladných podmínkách.

Pižmoň severní,
savec

Langurové
ve městě

Křehká Země

Máme štěstí, že sdílíme svět s výjimečně bohatou živočišnou říší. Je důležité chránit přírodu. Když lidé znečišťují nebo ničí prostředí, škodí jak zvířatům, tak sami sobě. Budoucnost je v našich rukou.

Biotopy

Místo, které určitý živoch obývá, označujeme jako jeho biotop. Během vývoje se živočichové dokázali přizpůsobit životu téměř v každém biotopu na Zemi, od tropických deštných lesů a korálových útesů po pouště, vrcholky hor nebo ledové pláně. Přežijí dokonce i ve městech.

Ploskorep –
zranitelný druh
v důsledku
ztráty biotopu

Savci: masožravci

Savci jsou endotermní, dýchají vzduch a mají páteř. Rodí živá mláďata, která krmí mateřským mlékem. Masožravci (karnivoři) se živí živočišnou potravou. Na světě žije téměř 300 druhů masožravých savců. Vyskytují se na celém světě a ve všech prostředích.

Znaky masožravců

Masožraví savci většinou loví živou kořist, kterou musejí najít, dosáhnout a usmrtit. Často mají oči namířené dopředu, což usnadňuje odhad vzdálenosti, a dlouhé nohy uzpůsobené k běhu. Díky poměrně velkému mozku dokážou uplatnit různou strategii. Některé druhy jsou samotářské, jiné žijí ve smečkách nebo jiných skupinách a loví společně.

Šelmy mají specializovaný chrup: dlouhé špičáky slouží k uchopení a usmrcení kořisti, ostré třenové zuby fungují jako nože porcující maso.

Náročný život

Maso je bohatým zdrojem energie, a proto masožravci nepotřebují jíst tak často jako býložravci. Pro lov však musejí být v dobré kondici. Jakákoliv nemoc nebo i malé zranění je zpomalí. Život predátora je plný nebezpečí a bývá krátký. Více jich zahyne hladu než stářím.

Levhart někdy naráz spořádá i více než 4 kg masa. Pak dlouho odpočívá a na další lov se vydává za dva nebo tři dny.

Hyena má velice silný stisk čelistí, aby rozdrtila kosti a dostala se k výživnému morku uvnitř. Nejméně polovinu jejího jídelníčku tvoří zdechlina.

HYENA SKVRNITÁ

CROCUTA CROCUTA

Biotop: světlé lesy, savana, křoviny; subsaharská Afrika

Délka těla: samec 1,3–1,5 m; samice 1,4–1,6 m

Hmotnost: samec 55–65 kg; samice 60–80 kg

Potrava: zdechlina i živá kořist (savci)

Délka života: až 20 let

Početnost v přírodě: 40 000; málo dotčená

Kočky

Kočkovité šelmy jsou masožravé, mají jemnou srst, krátký čenich a ostré drápy. První kočky žily asi před 30 miliony let. Dnes se s nimi setkáme všude kromě Austrálie a Antarktidy. Je popsáno 41 druhů kočkovitých šelem. Čtyři z nich – lev, tygr, jaguár a levhart – patří do skupiny velkých koček.

Díky dopředu naměřeným očím může tygr indický (na snímku) přesně odhadnout vzdálenost. Většina koček loví v noci a vidí dobře i za šera.

Pevný stisk

Kočky používají ostré drápy k uchvácení kořisti. Kromě geparda mají všechny druhy zatažitelné drápy. Gepard má v dospělosti drápy stále vysunuté. Slouží mu totiž k odrazu při rychlém běhu a brání uklouznutí.

Gepard je nejrychlejší suchozemský savec. Na krátkou vzdálenost vyvine rychlost až 105 km/h.

Jedním z nejdůležitějších smyslů tygra je sluch. Kočky dokážou pohybovat boltci nezávisle, a tak zachytí zvuky přicházející z různých směrů.

Dlouhými hmatovými chlupy vnímá tygr i slabý záchvěv vzduchu. Je to zvláště užitečné při nočním lovu.

Tmavé pruhy slouží tygrům jako maskování v lese i ve vysoké trávě. Každý den si tygr nejméně hodinu pečlivě olizuje srst, aby se zbavil vypadaných chlupů a udržel srst čistou.

Velké ostré špičáky slouží k usmrcení kořisti. Za nimi se nacházejí trháky, kterými tygr porcuje maso.

TYGR INDICKÝ

*PANTHERA
TIGRIS TIGRIS*

Biotop: lesy, bažiny, savana; jižní Asie
Délka těla: samec 3 m; samice 2,6 m
Hmotnost: samec 250 kg; samice 160 kg
Potrava: savci, například jeleni, prasata
Délka života: až 18 let
Početnost v přírodě: 2 000–2 500;
ohrožený

Rodinný život

Lvi jsou jediné kočkovité šelmy, které žijí v rodinných skupinách. Ostatní kočky jsou samotáři a potkávají se jen v době páření. Většina koček obývá lesy a travnaté oblasti, ale některé druhy se přizpůsobily i jinému prostředí. Kočka pouštní žije v pouštích, kde loví ptáky a ještěrky. Potřebuje jen málo vody.

Lvi žijí v rodinných smečkách. U afrických lvů je smečka tvořena vzájemně příbuznými lvicemi, jejich mláďaty a jedním nebo několika dospělými samci.

VÍTE, ŽE? Největším známým tygrem byl tygr ussurijský, který vážil 384 kg, tedy stejně jako 90 koček domácích.

Vlci

Při běhu vlci sklopí boltce dozadu, aby je nebrzdily.

Vlk obecný je největším zástupcem psovitých šelem a kdysi býval i nejrozšířenějším. V současnosti žije pouze v odlehlých částech Severní Ameriky a Eurasie, většinou daleko od lidí. Jeho početní stavy jsou celkově stálé, zatímco blízce příbuzný vlk rudohnědý je kriticky ohrožený a vlček etiopský ohrožený.

Klesající početnost

Lidé lovili vlka po celá staletí, protože se obávali o sebe i svůj dobytek. Kromě toho káceli lesy, přirozené prostředí vlků, aby získali půdu. Proto vlci ve většině západní Evropy, v Mexiku a ve Spojených státech amerických vymizeli.

Srst různých poddruhů může být černá, bílá, popelavá, krémová nebo hnědá.

Vlci ucítí kořist na vzdálenost až 1,6 km. Čich jim také prozradí, zda potkali soupeře, nebo přítele a zda je jiný vlk sytý, nebo hladový.

Srst s hustou podsadou nepropustí vodu ani chlad. Vlci dokážou přežít při teplotách klesajících k -40°C .

Ocas slouží nejen k udržování rovnováhy, ale také jako dorozumívací prostředek. Nadřížený vlk ho drží zvednutý, podřížený ho sklání, či dokonce ohýbá pod tělo.

Vlci mají dlouhé nohy a jsou velice vytrvalí. Během šesti hodin urazí vzdálenost téměř 100 km a při pronásledování kořisti vyvinou rychlost až 56 km/h.

Vlci si označují teritorium vytím a pronikavě páchnoucím trusem a močí.

Rodinná záležitost

Teritorium vlčí smečky může mít rozlohu od 30 až do 2 000 km². Ve smečce se rozmnožuje pouze dominantní pár, ale o vlčata pečují i ostatní příslušníci skupiny.

VLK OBECNÝ

CANIS LUPUS

Biotop: lesy, tundra, hory, travnaté oblasti; Severní Amerika, Evropa, Asie

Délka těla: 85–130 cm

Hmotnost: samec 30–80 kg; samice 33–55 kg

Potrava: hlavně savci do velikosti bizona, také zdechlina

Délka života: až 12 let

Početnost v přírodě: není známa, málo dotčený

Lišky

Jako lišky obvykle označujeme zástupce rodu *Vulpes*. Jedná se o nejmenší psovité šelmy, typický je protáhlý úzký čenich, špičaté boltce a huňatý ocas. Jsou velmi přizpůsobivé a žijí všude kromě Antarktidy. Dorozumívají se škálou různých zvuků, jimiž vyjadřují strach, varování i výzvu ke hře.

Přizpůsobivá liška obecná žije v lesích, v horách, na okrajích měst i v pouštích. Živí se lovem i zdechlinami.

Na zimu lišce obecné narůstá hustá zimní srst nejen na těle, ale i na ocase.

Ve srovnání s jinými psovitými šelmami mají lišky štíhlé tělo a silné zadní končetiny. Liška obecná dokáže skočit až 2 m daleko a je to rovněž zdatný plavec.

LIŠKA OBECNÁ

VULPES VULPES

Biotop: lesy, zemědělská krajina, okraje měst, pouště; severní polokoule

Délka těla: podle poddruhu 45–90 cm; samice je menší než samec

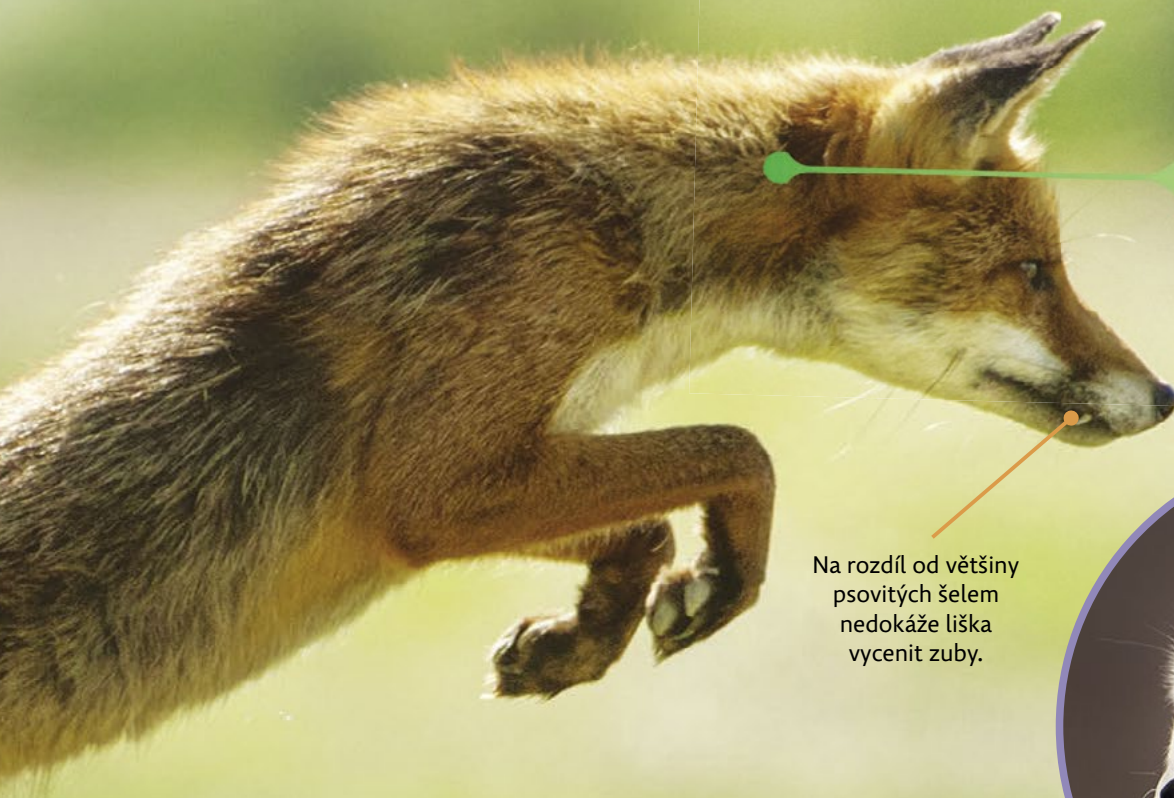
Hmotnost: 3–14 kg

Potrava: malí obratlovci, velký hmyz, zdechliny, plody

Délka života: až 12 let

Početnost v přírodě: není známa; málo dotčená

Liška obecná zjišťuje polohu kořisti především pomocí skvělého čichu a sluchu.

Na rozdíl od většiny psovitých šelem nedokáže liška vycenit zuby.

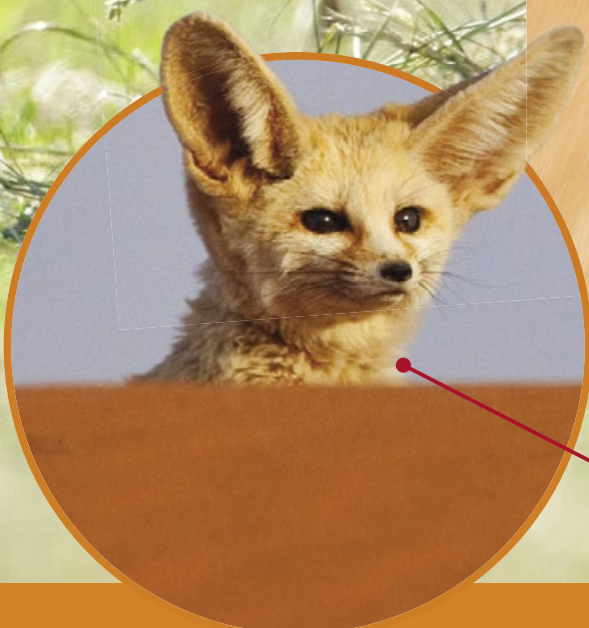
Liška polární se přizpůsobila životu na chladném severu. Zimní srst je bílá, aby umožnila maskování na sněhu.

Umění přežít

Do rodu *Vulpes* je řazeno 12 druhů pravých lišek včetně lišky obecné nebo polární. Liška obecná obývá ze všech šelem nejrozsáhlejší areál. Živí se vším možným, od malých savců po trávu nebo kuchyňské odpadky. Lišky si v dobách hojnosti zahrabávají zásoby potravy a v době nouze se k nim vracejí.

Obyvatel pouští

Nejmenší psovitou šelmou je fenek ze severní Afriky. Ochlazuje se tak, že velkými boltci vyzařuje nadbytečné teplo. Ty zároveň slouží jako naslouchátka, takže fenek slyší pohybující se kořist i ve tmě nebo v podzemí. Z kořisti také čerpá potřebnou vodu.

Fenek je nejmenší psovitou šelmou. V kohoutku je vysoký jen 20 cm a váží maximálně 1,5 kg.

Medvědi

Existuje osm druhů medvědů. Žijí v Asii, Evropě a v Jižní i Severní Americe. Obývají hlavně lesy nebo tundru. Jsou všežravci, živí se rostlinnou i živočišnou potravou, ale také zdechlinami. Výjimkou je medvěd lední, který je obratným lovcem hlavně ve vodě.

Medvědí rok

Medvědi lední jsou aktivní po celý rok, ale jiní severští medvědi – grizzly nebo baribal – zimu prospí. V teplejších oblastech je celoročně dostatek potravy, a tak například medvěd malajský zimní spánek nepotřebuje.

Když koncem léta vplouvají do řek lososi, aby se třeli v horních tocích, vydávají se grizzlyové na jejich lov. Před zimním spánkem se důkladně vykrmí.

Medvědi jsou samotáři, ale matka pečuje o mláďata i déle než dva roky. Medvíďata rostou rychle, protože mateřské mléko obsahuje až 30 procent tuku.

Medvěd lední má hustou srst a silnou vrstvu podkožního tuku. Oboje ho chrání před zimou.

MEDVĚD LEDNÍ

URSUS MARITIMUS

Biotop: tundra, plovoucí kry, moře; Arktida

Délka těla: samec 2,5 m; samice 2 m

Hmotnost: samec až 800 kg;
samice 260 kg

Potrava: tuleni, zdechlina, ryby

Délka života: až 25 let

Početnost v přírodě: asi 30 000; zranitelný

*Všichni medvědi
mají velmi jemný
čich. Ucítí potravu
na vzdálenost
i několika desítek
kilometrů.*

Vybíravá panda

Většina medvědů je všežravých, ale panda velká se liší. Až 90 procent jejího jídelníčku tvoří bambus. Pandy obývají vysokohorské lesy v Číně. Jsou ohroženy kácením lesů a v přírodě jich zbývá jen asi 1500.

*Bílá srst slouží
medvědům ledním
jako maskování
na sněhových
a ledových pláních.*

Mnoho savců došlapuje na konečky prstů – jsou to prstochodci. Medvědi jsou ale stejně jako lidé ploškochodci – došlapují na celou plochu chodidla.

Panda velká tráví většinu času jídlem. Denně spořádá až 600 bambusových stonků s listy.

VÍTE, ŽE? Nejmenším druhem je medvěd malajský. Není větší než desetileté dítě, ale má jazyk dlouhý až 25 cm.

Ploutvonožci

Latinský název ploutvonožců zní *Pinnipedia*, což znamená „ploutvovité nohy“. Tyto vodní šelmy mají prsty spojené plovací blánou, přičemž přední slouží k pohybu na souši a zadní k plavání. Tuleni, lachtani, rypouši, čepcolové a mroži obývají převážně chladnější moře a přilehlé pobřeží.

Vodní živel

Ve vodě ploutvonožci dosahují rychlosti až 30 km/h. Přispívá k tomu štíhlé tělo s ohebnou páteří. Jako všichni savci se občas potřebují nadechnout. Nejdéle dokáže zadržet dech rypouš sloní – na jedno nadechnutí se ponoří i na více než 100 minut.

Tuleň Weddellův obývá antarktická moře. Dokáže se ponořit do hloubky až 600 m.

Když se tuleni potápějí, zcela uzavřou své nozdry. Na souši mají vynikající čich.

Velké oči svědčí o dobrém zraku dokonce i v šeru panujícím pod vodou.

Tuleň obecný nemá jako všichni tuleni vyvinuté boltce.

Hmatové chlupy citlivě vnímají každý pohyb ve vodě, čímž pomáhají tuleňům najít kořist i tam, kde je na orientaci zrakem tma.

*Silná vrstva
podkožního tuku
slouží jako tepelná
izolace a přispívá
k potřebnému vztlaku
při potápění.*

Ploutvonožci v ohrožení

Ploutvonožce dělíme na tři skupiny: tuleňovití, lachtanovití a mroži. Téměř třetina druhů je ohrožených především v důsledku klimatických změn a znečištění moří. V minulosti byli také loveni pro kvalitní kožešinu.

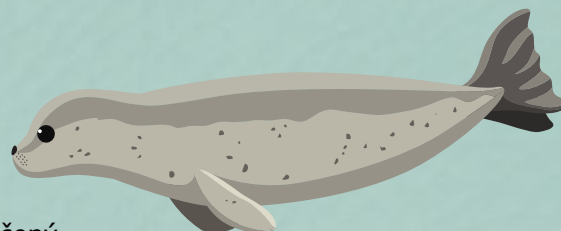

Mroži byli ještě nedávno loveni pro kly, ale v současné době je tento lov nezákonný.

TULEŇ OBECNÝ

PHOCA VITULINA

Biotop: Severní moře, Baltské moře, severní Atlantský a Tichý oceán
Délka těla: samec 1,8 m; samice 1,6 m
Hmotnost: samec 120 kg; samice 90 kg
Potrava: ryby, jiní tuleni, zdechliny
Délka života: až 20 let
Početnost v přírodě: 350 000; málo dotčený

Kytovci

Nejznámějšími kytovci jsou delfíni a velryby. Jsou to inteligentní savci, jejichž život se odehrává pouze ve vodě, většinou v mořích. Kytovce dělíme na kosticovce, kteří se živí drobnými bezobratlými, a ozubené, jako jsou delfíni, kteří loví živou kořist.

Skupina delfínů obecných spolupracuje při lovu semknutého hejna kranasů pestrých.

Na snímku je mládě keporkaka. Mláďata kytovců se živí mateřským mlékem a denně ho vypijí kolem 200 litrů.

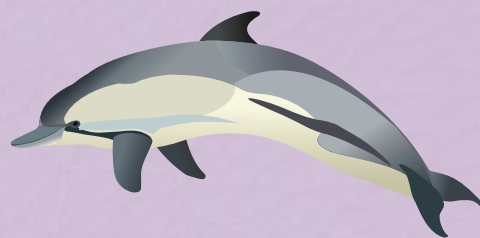
Filtrátoři

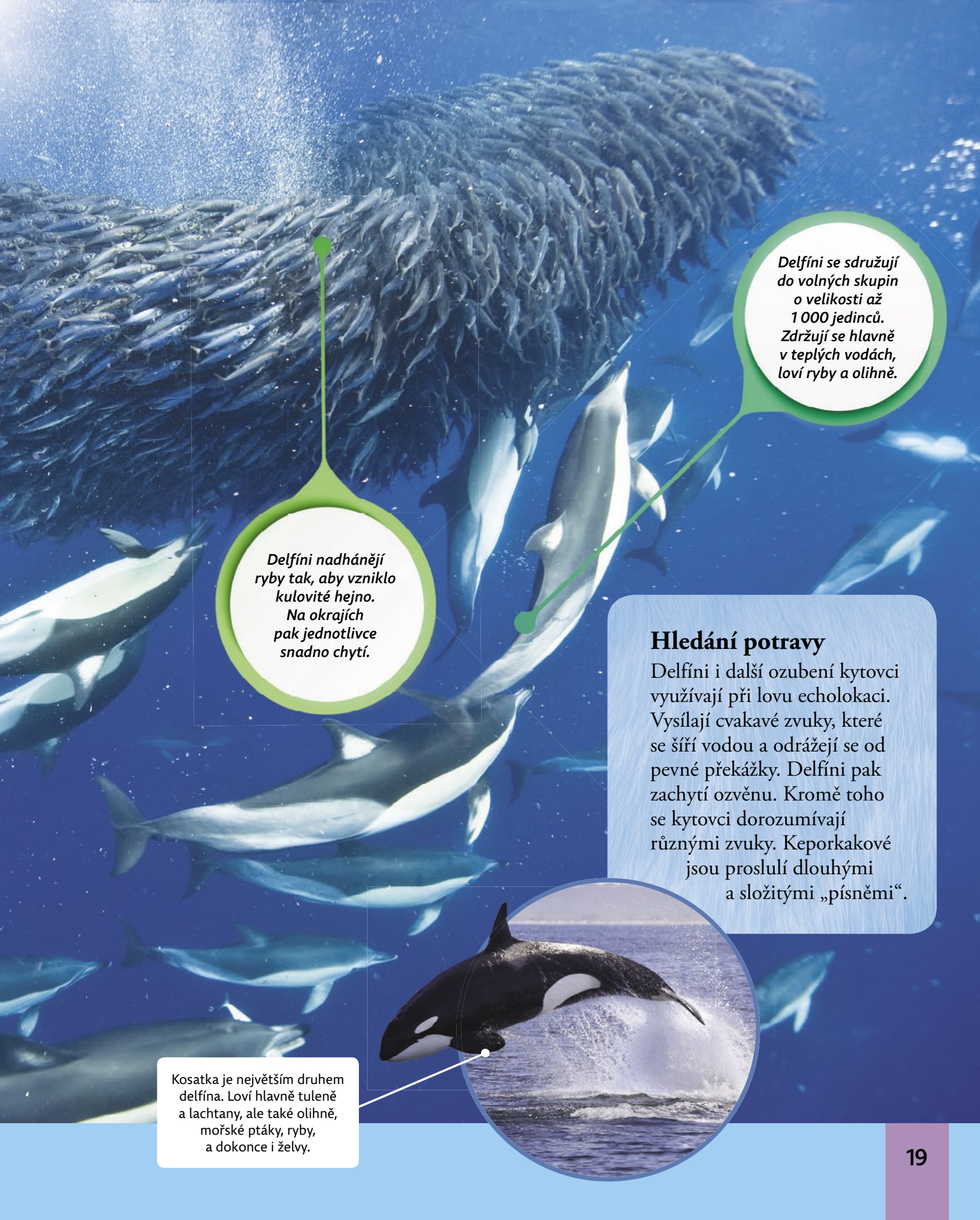
Plejtvak, keporkak a další kosticovci filtrují potravu z vody. Tito obři mají v tlamě pružné rozvětvené kostice, přes které jako přes síto procezují plankton, kríl a další drobnou potravu.

DELFÍN OBEČNÝ

*DELPHINUS
DELPHIS*

Biotop: Atlantský, Tichý a Indický oceán,
Středozevní moře
Délka těla: samec 2,2 m; samice 2,1 m
Hmotnost: samec 120 kg; samice 105 kg
Potrava: ryby, olihně, chobotnice
Délka života: kolem 20 let
Početnost v přírodě: není známa;
málo dotčený

Delfíni se sdružují do volných skupin o velikosti až 1 000 jedinců. Zdržují se hlavně v teplých vodách, loví ryby a olině.

Delfíni nadhánějí ryby tak, aby vzniklo kulovité hejno. Na okrajích pak jednotlivce snadno chytí.

Hledání potravy

Delfíni i další ozubení kytovci využívají při lovu echolokaci. Vysílají cvakavé zvuky, které se šíří vodou a odrážejí se od pevné překážky. Delfíni pak zachytí ozvěnu. Kromě toho se kytovci dorozumívají různými zvuky. Keporkakové jsou proslulí dlouhými a složitými „písňemi“.

Kosatka je největším druhem delfína. Loví hlavně tuleně a lachtany, ale také olině, mořské ptáky, ryby, a dokonce i želvy.

Letouni

Na světě žije asi 1 100 druhů letounů, což představuje až pětinu všech druhů savců. Vyskytují se všude kromě ledové Arktidy a Antarktidy. Letouni jsou jediní savci schopní aktivního létání. Ostatní „létající“ savci, jako jsou poletuchy, dokážou pouze plachtit.

Jídelníček

Sedmdesát procent letounů se živí hmyzem. Jeden netopýr velký uloví za hodinu až tisíc komárů! Ostatní druhy se přizpůsobily k lovu ptáků, žab, ještěrek, ryb i netopýrů. Upíři jsou známí tím, že sají krev velkých savců, zatímco kaloni se živí plody nebo nektarem.

Listonos nosatý je největší masožravý letoun na světě. Loví malé ptáky a plazy.

Netopýr rybožravý z Latinské Ameriky žije u řek a jezer. Ryby nebo velký hmyz loví pomocí ostrých drápů na nohou.

Smysly

Letouni mají dobrý zrak i čich. Netopýři využívají při lovu echolokaci. Vysílají vysokofrekvenční zvuky a pak zachytí ozvěnu, která vznikne, když se zvukové vlny odrazí od pevné překážky. Zjišťují tak polohu, velikost a tvar, a dokonce i směr a rychlost pohybu kořisti.

Letouni odpočívají zavěšení hlavou dolů a z této polohy dokážou hned vzlétnout. Je to energeticky méně náročné než ptačí posed na větvi.

KALONĚ LYLEŮV

*PTEROPUS
LYLEI*

Biotop: lesy, zemědělská krajina, města;
jihovýchodní Asie

Délka těla: 22 cm

Rozpětí: 90 cm

Hmotnost: 390 g

Potrava: zralé plody, nektar

Délka života: až 20 let

Početnost v přírodě: není známa; klesající

Kaloni žijí
v tropických
lesích. Nepoužívají
echolokaci, ale
potravu (plody, květy)
vyhledávají zrakem
nebo čichem.

Létací blánu tvoří
lysá kůže zpevněná
kostmi. Ve spánku ji
letouni buď skládají
podél těla, nebo
se do ní zabalí.

Vydry

Třináct druhů vyder patří do čeledi šelem kunovitých, kam řadíme i jezevce, rosomáky nebo lasičky. Tito predátoři žijí všude kromě Austrálie a Antarktidy. Vydry mají štíhlé protáhlé tělo, krátké nohy, plovací blány na nohou a silný ocas.

Chytře na mlže

Vydry mořské patří k savcům, kteří používají nástroje. Když z mořského dna vyloví nějakého mlže, lehnou si na hladině hřbetem dolů a na hrud' si položí plochý kámen. Pak uchopí mlže do předních tlapek a buší jím o kámen tak, aby rozbily lasturu.

Vydra říční žije u sladkých vod i na mořském pobřeží.

Vydry vydávají nejrůznější zvuky, jimiž se dorozumívají.

Vydra mořská váží až 45 kg. Velice hustá srst ji zahřívá při pobytu v chladné mořské vodě.

VÍTE, ŽE? Vydry mořské odpočívají a spí ve skupinách tvořených až stovkou jedinců. Omotají si kolem sebe mořské řasy čepelatky, aby je neodnesl mořský proud.

VYDRA ŘÍČNÍ

LUTRA LUTRA

Biotop: jezera, řeky, pobřeží; Evropa, Asie

Délka těla: samec 1,3 m (z toho ocas 60 cm);
samice 1,1 m (z toho ocas 40 cm)

Hmotnost: 5–15 kg

Potrava: ryby, obojživelníci, korýši

Délka života: až 10 let

Početnost v přírodě: není známa; téměř ohrožená

Vydry mají plochou hlavu a oči i nozdry posazené nápadně vysoko. Při plavání jim z vody vykukuje jen vršek hlavy.

Základní údaje

Hlavní potravou vyder jsou ryby, ale loví i jiné malé živočichy. S výjimkou vydry mořské loví všechny druhy ve vodě i na souši, ve dne i za šera. Většinou jsou silně teritoriální a své území značkují hromadami pronikavě páchnoucího trusu.

Pomocí dlouhých hmatových chlupů vydry hledají potravu.

Největším druhem je vydra obrovská, která žije v Jižní Americe a může i s ocasem měřit až 1,8 m.

Promykovití

Zástupci čeledě promykovitých žijí v Africe a Asii. Připomínají sice lasičky, jsou ale příbuzní spíše kočkám. Většinou jsou všežraví – hlavní složku jejich jídelníčku tvoří živočichové, nepohrdnou ale ani rostlinami nebo vejci.

Surikaty jsou díky bystrým smyslům a rychlým reflexům velmi úspěšnými lovci.

Surikaty se živí hlavně hmyzem, ale loví také štíry, ještěrky, hady a malé ptáky.

Surikaty jsou promykovité šelmy přizpůsobené životu v suchých oblastech jižní Afriky. Sdružují se do rodinných skupin až 30 jedinců.

Pospolitě, nebo samotářsky?

Většina druhů promykovitých žije samotářsky. Některé druhy, například surikaty, mangusty liščí nebo mangusty žíhané, vytvářejí skupiny a žijí v koloniích. Pospolité život jim umožňuje dělbu práce, a tak někteří jedinci budují nory, jiní loví, pečují o mláďata nebo hlídají, aby je nepřekvapil predátor.

Mangusta žíhaná na snímku hlídá na okraji kolonie. Vyhlíží dravce, šakaly i jiné predátory, aby mohla včas varovat ostatní členy skupiny.

VÍTE, ŽE? Hadí jed na promykovité a mangusty nepůsobí. Mangusta vážící 5 kg si ani nevšimne uštknutí kobry, které by dokázalo dospělého člověka zabít!

SURIKATA

*SURICATA
SURICATTA*

Biotop: pouště a polopouště; Afrika
Délka těla: 25–35 cm, ocas 17,5–25 cm;
samice je menší než samec

Hmotnost: 0,6–1 kg

Potrava: hmyz, štíři, plazi, malí ptáci

Délka života: až 12 let

Početnost v přírodě: není známa; málo dotčená

Surikaty i další promykovití mají dlouhé ostré drápy vhodné k hrabání. Budují si podzemní chodby, ve kterých spí a odchovávají mláďata.

Rození lovci

Mangusty byly vysazeny na mnoha ostrovech po celém světě, aby omezily přemnožené krysy a myši. Samy jsou ale tak skvělí lovci, že kromě nežádoucích hlodavců začaly hubit i místní původní faunu. Proto je nyní jejich vysazování v nových oblastech zakázáno.

Promykovití mají sice nohy krátké kvůli snazšímu pohybu v norách, ale dost hbité na to, aby vyvinuli rychlost až 48 km/h.

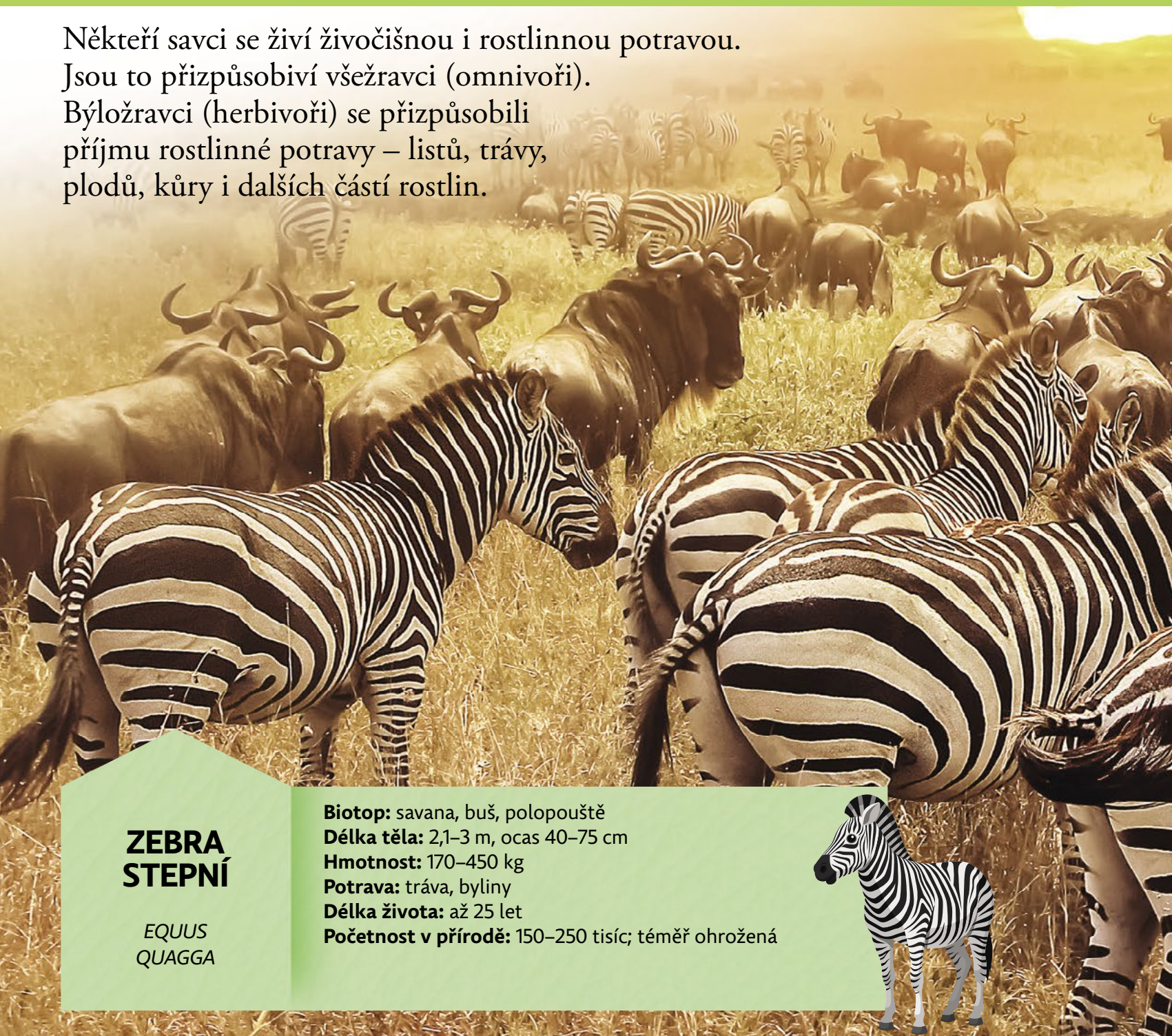
Mangusta liščí na snímku ulovila malého ptáka. Její obvyklý jídelníček tvoří hmyz, pavouci a štíři.

Savci: všežravci a býložravci

Někteří savci se živí živočišnou i rostlinnou potravou.

Jsou to přizpůsobiví všežravci (omnivoři).

Býložravci (herbivoři) se přizpůsobili příjmu rostlinné potravy – listů, trávy, plodů, kůry i dalších částí rostlin.

ZEBRA STEPNÍ

*EQUUS
QUAGGA*

Biotop: savana, buš, polopoušť

Délka těla: 2,1–3 m, ocas 40–75 cm

Hmotnost: 170–450 kg

Potrava: tráva, byliny

Délka života: až 25 let

Početnost v přírodě: 150–250 tisíc; téměř ohrožená

Pestrý jídelníček

Všežravci mají více příležitostí k nasycení než specialisté. Využívají sezonní zdroje a dokážou měnit jídelníček podle potravní nabídky.

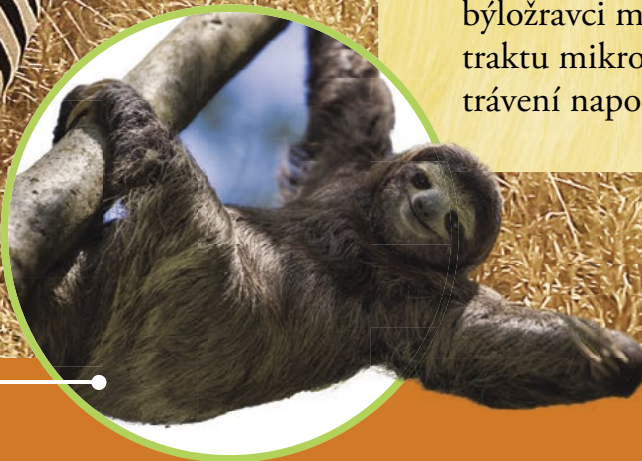
Jezevci si v sezoně pochutnají na plodech, ale živí se hlavně žížalami. Naskytne-li se jim příležitost, loví i malé savce.

Zebry a pakoně jsou býložravci. Spásají travu, kterou ukusují ostrými předními zuby (řezáky) a poté ji rozmělní velkými plochými stoličkami v zadní části čelistí.

Obtížné trávení

Rostliny jsou těžko stravitelné. Někteří savci, například králíci, proto pojídají vlastní trus. Jak potrava prochází tělem podruhé, vstřebá se z ní více živin. Mnozí býložravci mají v zažívacím traktu mikroorganismy, které trávení napomáhají.

Lidským tělem prochází potrava asi 30 hodin, ale u lenochodů může trávicí proces trvat i tři týdny!

Sloni

Sloni se vyvinuli před 50 miliony let. Dnes žijí v Africe dva druhy a v Asii jeden druh. Sdružují se do rodinných stád tvořených až 12 samicemi a jejich mláďaty, která vede nejstarší slonice – matriarcha. Dospělí samci jsou samotáři nebo se spojují do malých samčích skupin.

Africký, nebo indický?

Slon africký je největší žijící suchozemský savec. Samec může vážit až 11 tun. Slon indický je menší a má menší boltce. Nejvyšší bod těla slona afrického se nachází uprostřed hřbetu, u slona indického jsou to čelní hrboly.

Slůňata se v těle matky vyvíjejí nejdéle ze všech savců. Slonice je březí 22–24 měsíců.

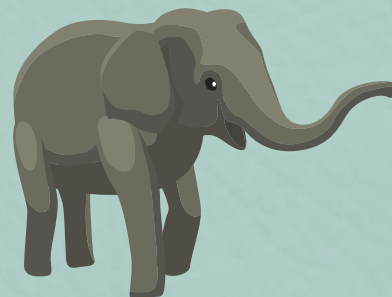
Kly jsou zvětšené řezáky. Sloni jimi například loupou kůru stromů. Kromě nich mají čtyři ploché stoličky, jimiž drtí potravu.

Boltce slouží k ochlazování i dorozumívání. Jednotlivé slony lze rozlišit podle tvaru a skvrn na boltcích.

SLON INDICKÝ

*ELEPHAS
MAXIMUS*

Biotop: lesy, křovinatá krajina; jižní Asie
Délka těla: 5,5–6,5 m, ocas 1,4–1,5 m
Hmotnost: 3 000–5 000 kg
Potrava: listy, větve, kůra
Délka života: asi 60 let
Početnost v přírodě: 40 000; ohrožený

Užitečný chobot

Sloní chobot vznikl srůstem nozder a horního pysku. Je neobyčejně citlivý a ohebný. Slouží k dýchání, získávání a podávání potravy i k nasávání vody. Je také obrannou zbraní a uplatňuje se při dorozumívání.

Sloni nabírají do chobotu písek, prach a sypou si ho na hřbet. Je to ochrana před sluncem a před obtížným hmyzem.

Ocas je zakončen štětkou dlouhých chlupů. Sloni jím mávají, aby zahnali hmyz.

Chobot je tak složitý útvar, že slůněti trvá několik měsíců, než se ho naučí používat. Je to orgán čichu a hmatu.

VÍTE, ŽE? Ve sloním chobotu se nachází více než 40 000 svalů. Lidské tělo má méně než 1 000 svalů celkem!

Nosorožci

Nosorožci jsou po slonech druhí největší suchozemští savci. Mají zavalité tělo, silnou kůži a jeden nebo dva rohy. Dnes žije pět druhů. Nosorožec tuponosý a dvourohý obývají Afriku, nosorožec indický, jávský a sumaterský žijí v Asii.

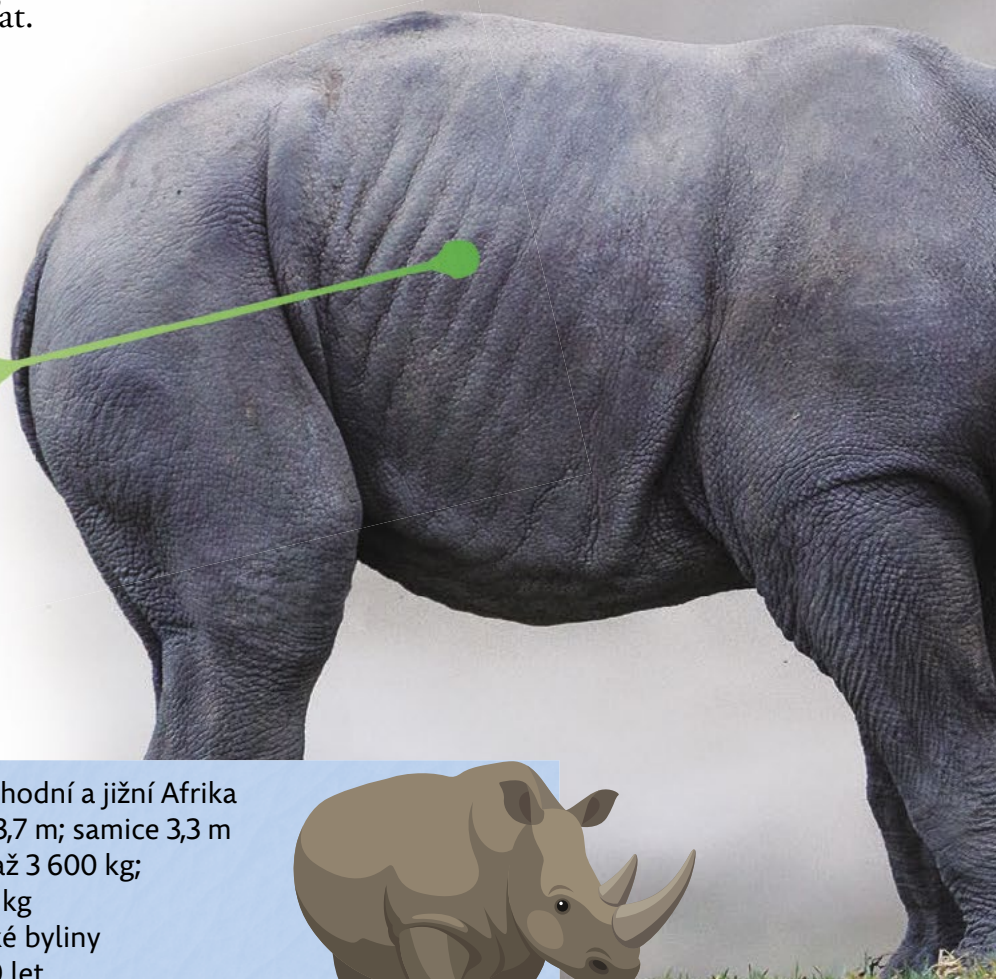
Dorozumívání

Pro nosorožce je nejdůležitější čich. Čichové laloky tvoří velkou část mozku a teritorium si značkují trusem a močí. Dorozumívají se ale také pestrou škálou zvuků včetně frkání, mručení či pronikavého hlasu mláďat.

Nosorožec dvourohý obývá savany ve východní Africe. Živí se větvičkami, listy a výhonky.

Velice silná a tuhá kůže znamená, že se nosorožci snadno přehřívají. Ochlazují se válením v bahně, které jim po zaschnutí poskytuje ochranu před slunečními paprsky.

NOSOROŽEC TUPONOSÝ

CERATOTHERIUM
SIMUM

Biotop: savany; východní a jižní Afrika

Délka těla: samec 3,7 m; samice 3,3 m

Hmotnost: samec až 3 600 kg;
samice až 2 000 kg

Potrava: tráva, nízké byliny

Délka života: až 50 let

Početnost v přírodě: asi 20 000; zranitelný

Nosorožci v ohrožení

Všech pět druhů je ohrožených. Místní obyvatelé věří, že jejich rohy léčí nemoci. Není to sice pravda, ale tato víra posiluje nezákonný obchod s nosorožčími rohy a padlo jí za obět už mnoho zvířat.

Velké kornoutovité boltce se mohou natáčet, aby zachytily zvuky z širokého okolí. Nosorožci slyší dokonce i ve spánku.

Tomuto nosorožci indickému ochranáři cíleně odstranili roh, aby ho tak uchránili před pytláky.

*Latinský název **Rhinoceros** znamená „nosní roh“. Rohy jsou tvořeny stejnou rohovinou jako naše vlasy nebo nehty.*

Malé oči svědčí o špatném zraku. Nosorožci vidí jen na blízko a předměty vzdálené víc než 10 m nedokážou zaostřit.

Žirafy

Žirafy jsou nejvyšší žijící živočichové, v průměru dosahují výšky kolem 5,7 m. Tito sudokopytníci se sdružují do samičích rodinných skupin. Obývají africké savany, kde se živí větvíčkami a listy stromů. Existuje několik poddruhů, které lze odlišit podle tvaru a zbarvení skvrn.

Díky velkým očím a výšce mají žirafy skvělý rozhled.

Samci i samice žiraf mají krátké růžky pokryté kůží s krátkou srstí. Samci si jimi zasazují údery při potyčkách.

Podobně jako otisky prstů je i kresba srsti pro každou žirafu jedinečná.

Stále na nohou

Žirafí mládě se dokáže postavit během hodiny po narození. Většinu života pak stráví vestoje, a to dokonce i během krátkého spánku. Běžící žirafa vyvine rychlost až 50 km/h. Žirafy působí elegantním dojmem – až na chvíle, kdy pijí. Nohy mají delší než krk, a tak je musí mírně pokrčit.

Při pití jsou žirafy zranitelné, protože jim nějakou dobu trvá, než zase zaujmou vzpřímenou polohu.

Žirafy mají jazyk dlouhý až 50 cm. Obtočí jím větvičku a zuby pak sdrhnou listy.

Zebra, nebo žirafa?

Okapi je blízce příbuzná žirafě, ale nemá dlouhý krk a na zadních nohou je pruhovaná. Byla lovena pro nádhernou kůži i pro maso a dnes je považována za ohrožený druh. Obývá tropické lesy, takže ji ohrožuje i jejich kácení a nezákonná těžba nerostů.

Bílé pruhování na zadních nohou slouží okapi jako maskování v hustém lese, který obývá.

ŽIRAFA

GIRAFFA
CAMELOPARDALIS

Biotop: savana, buš, světlé lesy; východní a jižní Afrika

Délka těla: samec 5,5–6 m; samice 4,8–5,5 m

Hmotnost: samec 1 200–1 800 kg;
samice 800–1 000 kg

Potrava: listy, větvičky, kůra

Délka života: až 25 let

Početnost v přírodě: 68 300; zranitelná

VÍTE, ŽE? Žirafa i člověk mají sedm krčních obratlů – jako většina savců. Obratel žirafy měří až 25 cm.

Velbloudi

Existují dva druhy velbloudů: jednohrbý neboli dromedár a dvouhrbý neboli drabař. Oba druhy byly zdomácněny a jsou využívány jako dopravní prostředek i jako zdroj mléka, masa, vlny a kůže. Divocí velbloudi jednohrbí již nežijí, dvouhrbí ještě přežívají ve Střední Asii.

Koráby pouště

Velbloudi jednohrbí jsou přizpůsobeni k životu v suchém a horkém prostředí. Bez vody vydrží i několik týdnů. Nepřehřívají se a vydrží jít stálou rychlostí 30 km/h na velké vzdálenosti i ve dne. Velbloudi dvouhrbí obývají studené pouště, před chladem je chrání hustá srst.

Velbloudi jednohrbí jsou chováni na Blízkém východě, v severní Africe, a dokonce i v Austrálii.

DIVOKÝ VELBLOUD DVOUHRBÝ

*CAMELUS
FERUS*

Biotop: kamenité pouště; Mongolsko, Čína
Délka těla: samec 3 m; samice 2,6 m
Hmotnost: samec 750 kg; samice 625 kg
Potrava: pouštní rostliny
Délka života: až 40 let
Početnost v přírodě: 1 000; kriticky ohrožený

Příbuzní

Další zástupci velbloudovitých, lamy, žijí v Jižní Americe. Jsou stejně nenáročné jako velbloudi, ale nemají hrby. Divokými druhy jsou vikuňa a guanako, které obývají horské travnaté oblasti. Lama krotká a alpaka jsou zdomácnělé formy. Jsou využívány k nošení nákladů a poskytují mléko, maso a jemnou hřejivou vlnu.

Guanako je velmi otužilý živočich. Žije ve vyprahlých oblastech pouště Atacama až do nadmořské výšky 4 000 m.

Dlouhé chlupy v ušních boltcích brání pronikání písku, aniž by omezovaly sluch.

Nozdry jsou při písečné bouři uzavřené a velbloudi je pootevrou jen při nadechnutí.

V hrbech je uložen tuk, nikoli voda. Tuk se rozkládá, čímž se uvolňuje potřebná energie.

Velbloudovití mají na noze dva prsty s paznehty, které jsou opatřeny pružnými polštáři. Ty se roztáhnou a brání proboření do písku.

Lidoopi

Orangutani jako jediní lidoopi žijí samotářsky, nikoliv ve skupinách. Mládě však zůstává s matkou sedm nebo osm let.

Lidoopi jsou primáti, kteří nemají ocas. Mezi pravé lidoopy řadíme člověka, africké šimpanze, bonoba, gorily a asijské orangutany žijící na Borneu a Sumatře. Někdy jsou mezi lidoopy počítáni i giboni, kterých je 18 druhů a jsou mnohem menší.

Inteligentní tvorové

Lidoopi jsou velcí inteligentní savci. Mají dobře vyvinutý mozek, výbornou paměť a dokážou řešit problémové situace. Šimpanzi jsou nejšikovnější při používání nástrojů. Větvičky jim slouží jako „lepivé tyčinky“, jimiž vytahují z termištů hmyz. Dokážou také ulovit menší opici vhodnou větví jako oštěpem.

Šimpanzi jsou jediní lidoopi, kteří se pravidelně živí masem. Bílkoviny jsou potřebné pro činnost dobře vyvinutého mozku.

Šimpanz obírá vřesky ze svého „rybářského prutu“. Někdy dokonce rozkouše konec větvičky, aby se na ni chytilo víc hmyzu.

V ohrožení

Všichni lidoopi kromě člověka jsou ohroženi vyhubením. Gorily a orangutani patří dokonce do kategorie kriticky ohrožených. Je to důsledek ničení prostředí, lovu a chorob. Mnoho mláďat také padne za oběť nelegálnímu lovu na chov.

Areál gorily horské je v současnosti omezen na pohoří Virunga a jeden národní park v Ugandě.

Orangutani mají lysý obličej a samci mají masité lícní laloky. Zbytek těla je porostlý huňatou rezavou srstí.

Pohyblivými pysky zkoumají zralost plodů. Pomocí pysků také vydávají při dorozumívání mlaskavé zvuky.

ORANGUTAN BORNEJSKÝ

PONGO
PYGMAEUS

Biotop: deštné lesy; Borneo
Délka: samec 1,4 m; samice 1,2 m
Hmotnost: samec 85 kg; samice 37 kg
Potrava: plody, výhonky, listy
Délka života: až 45 let
Početnost v přírodě: asi 55 000; kriticky ohrožený

VÍTE, ŽE? Orangutani mají svalnaté paže zhruba o polovinu delší než nohy. U dospělého samce dosahuje vzdálenost mezi špičkami prstů při rozpažení až 2 m.

Opice a poloopice

*Tlupu mandrilů vede
jediný dospělý samec.
Červenomodrá
kresba v obličeji
je výraznější než
u samic.*

Opice a poloopice (lemuři, outloni nebo komby) patří do řádu primátů podobně jako lidoopi, což znamená, že dovedou dobře šplhat a mají protistojný palec, takže uchopí i drobné předměty. Na rozdíl od lidoopů má většina druhů ocas, jsou celkově menší a mají relativně menší mozek.

Opičí svět

Na světě žije asi 260 druhů opic. Novosvětské opice, které obývají korunové patro tropických lesů ve Střední a Jižní Americe, mají většinou ovíjivý ocas. Patří k nim tamaríni, kotulové nebo vřeštani. Starosvětské opice se vyskytují v lesích, savanách, buši, mokřadech, či dokonce ve městech v Africe a Asii. Radíme k nim například paviány, makaky nebo langury.

Mládě hulmana tmavého má po narození oranžovou srst. V šedohnědou se přebarví v šesti měsících.

Ohrožený lemur kata obývá suché lesy a křovinaté oblasti na Madagaskaru.

Madagaskarské hvězdy

Lemuři a jejich příbuzní žijí pouze na Madagaskaru. Jsou značně rozmanití – od drobného makiho nejmenšího, který váží jen 30 g, po indriho (9,5 kg). Více než 90 % druhů je ohroženo vyhynutím.

Největší opicí je samec mandrila. Měří téměř metr a váží až 36 kg. Mandrilové žijí v deštných lesích a savanách v západní Africe.

Mandrilové se dorozumívají pachově, hlasově i zrakově. Samec hrozivě „zívá“, aby předvedl ostré špičky.

MANDRIL

MANDRILLUS
SPHINX

Biotop: lesy, savana, zahrady; západní Afrika

Délka těla: samec 90 cm; samice 70 cm

Hmotnost: samec až 36 kg; samice 26 kg

Potrava: listy, plody, hmyz, malí savci

Délka života: až 20 let

Početnost v přírodě: není známa; zranitelný

VÍTE, ŽE? Magot je jediný druh primáta, který žije v Evropě. Vyskytuje se na Gibraltaru.

Vačnatci

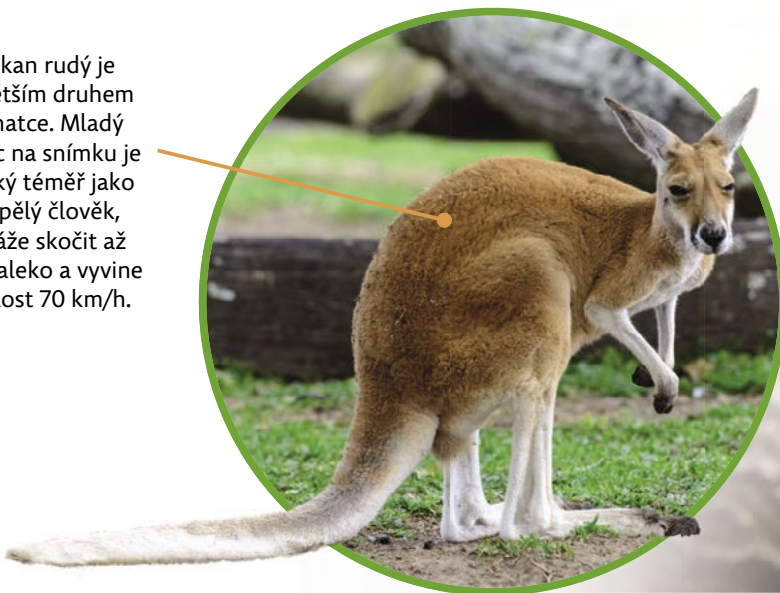
Mezi vačnatce patří například klokani, koala a další savci. U většiny savců se zárodek vyvíjí v děloze v těle matky a na svět přicházejí dobře vyvinutá mláďata. U vačnatců se rodí mláďata ještě nevyvinutá, velmi malá a zcela bezmocná. Musejí vyšplhat do matčina vaku a tam jejich vývin pokračuje.

Obyvatelé Austrálie

Několik druhů vačnatců, jako jsou vačice, žije v Severní a Jižní Americe. Většina se však vyskytuje v Austrálii a na Nové Guineji. Patří k nim klokani, koala, kunovci, bandikuti nebo ďábel medvědovitý. Vačnatci byli v australské oblasti téměř jedinými savci, dokud sem první osadníci nedovezli nepůvodní psy, myši nebo králíky.

Jemným čichem koala zachytí na dálku vůni blahovičníků i pachové značky zanechané jinými koaly.

Klokan rudý je největším druhem vačnatce. Mladý samec na snímku je vysoký téměř jako dospělý člověk, dokáže skočit až 9 m daleko a vyvine rychlost 70 km/h.

Mláďě koaly se vyvíjí ve vaku na břiše samice, který je otočen otvorem dozadu.

KOALA

*PHASCOLARCTOS
CINEREUS*

Biotop: světlé lesy, křoviny; Austrálie
Délka těla: samec 75 cm; samice 70 cm
Hmotnost: samec 9 kg; samice 7 kg
Potrava: listy některých druhů
blahovičníků (eukalyptů)
Délka života: až 20 let
Početnost v přírodě: 75 000; zranitelný

Rozmanitá potrava

Klokani se živí listy, trávou, plody i houbami, zatímco koala pouze listy blahovičníků. Mravencojedi nebo bandikuti jsou hmyzožraví, špičatým čenichem dobývají drobnou kořist z půdy nebo ji hledají pod kůrou stromů. Ďábel medvědovitý je největší žijící masožravý vačnatec.

Ďábel medvědovitý je velký jako menší pes, ale dokáže ulovit kořist velkou jako střední klokan.

Nesmírně hustá srst chrání koalu před deštěm, horkem i chladem.

VÍTE, ŽE? Samice vačice virginské má nejkratší březost ze všech savců – pouze 12 dní.

Hlodavci

Hlodavci žijí na celém světě kromě Antarktidy a tvoří asi 40 procent všech druhů savců. Je popsáno asi 1 500 druhů včetně myší, krysy, veverek, bobrů nebo dikobrazů. Největším hlodavcem je kapybara. K hlodavcům patří i morčata, pískomilové nebo křečkové.

Veverka obecná má jako všichni hlodavci neustále dorůstající řezáky. Někdy okusuje i staré parohy, z nichž získává vápník potřebný pro silné zuby.

Potrava a rodina

Hlodavci mají ostré řezáky zvané hlodáky, které jim dorůstají po celý život. Při zpracovávání velmi tvrdé potravy se řezáky obrušují. Některé druhy, například krysy, potkani nebo myši, mohou šířit nemoci, protože se živí i lidskou potravou, na kterou zanesou choroboplodné zárodky. Hlodavci jsou buď samotáři, jako například plši, nebo se sdružují do rodinných skupin jako bobři. Syslové, rypoši vytvářejí početné kolonie.

Připraveni na vše!

Hlodavci obývají nejrozumnější prostředí. Lumíci přežijí v arktické tundře i mrazy klesající k -35°C . Tarbíkomysli nebo pískomilové jsou přizpůsobeni k životu ve vyprahlých pouštích.

Psoun prériový je příbuzný veverkám, ale žije výhradně v travnatých oblastech. Je společenský, jedna kolonie v Texasu byla tvořena zhruba 400 miliony psounů a obývala plochu 64 000 km².

VEVERKA OBEČNÁ

SCIURUS VULGARIS

Biotop: lesy, parky; Evropa, Asie

Délka těla: 20–27 cm,
délka ocasu 14,5–20 cm

Hmotnost: 200–400 g

Potrava: semena, plody, houby,
kůra, výhonky

Délka života: až 20 let

Početnost v přírodě: není známa; zranitelná

Hryzec vodní obývá okolí vod a mokřiny v celé Evropě. Během dne se ukrývá v podzemních norách.

Veverka obecná má
výborný čich. Díky tomu
dokáže najít zásobárny
potravy, kterou si
zahrabává na zimu.

*Huňatý ocas slouží
k udržování rovnováhy,
když veverka přeskakuje
mezi větvemi. Máváním
a potřásáním ocasu
se veverky také
dorozumívají.*

Šikovnými předními
tlapkami dovede veverka
sbírat a držet šišky, oříšky
i různé bobule. Živí se také
pupeny, houbami, ptačími
vejci nebo mázou.

*Světlejší srst na
břiše pomáhá
rozbít obrys těla,
takže si predátoři
veverky tak snadno
nevšimnou.*

Prasata

Zástupci čeledi prasatovitých jsou inteligentní a přizpůsobiví sudokopytníci, kteří se vyskytují v Evropě, Africe a Asii a byli vysazeni i v Austrálii či Americe. Patří mezi ně prase divoké, prase savanové nebo štetkoun, blízce příbuzní jsou pekariové. Všichni mají sudovité tělo, krátké nohy a pohyblivý čenich zvaný rypák.

Prasata mají výborný čich a dokážou najít potravu i pod zemí. Dlouhý rypák slouží k přerývání půdy i jako orgán hmatu a čichu.

Jídelníček

Prasata jsou všežravci. Hledají kořínky, hlízy, bobule i semena. Nepohrdnou ani žížalami, larvami hmyzu, ptačími vejci, malými savci, plazy či obojživelníky. Prase savanové je jediný druh, který se živí převážně trávou. Obývá africké savany.

Mláďata prasete divokého jsou podélně pruhovaná, aby lépe splynula s listím a trávou. Pruhy začínají mizet ve věku asi tří měsíců.

Prase savanové (dříve bradavičnaté) má na hlavě nápadné výrůstky. Horní špičáky zvané kelce mohou být dlouhé až 30 cm.

PRASE DIVOKÉ

SUS SCROFA

Biotop: lesy, zemědělská krajina, stepi; Evropa, Asie, severní Afrika

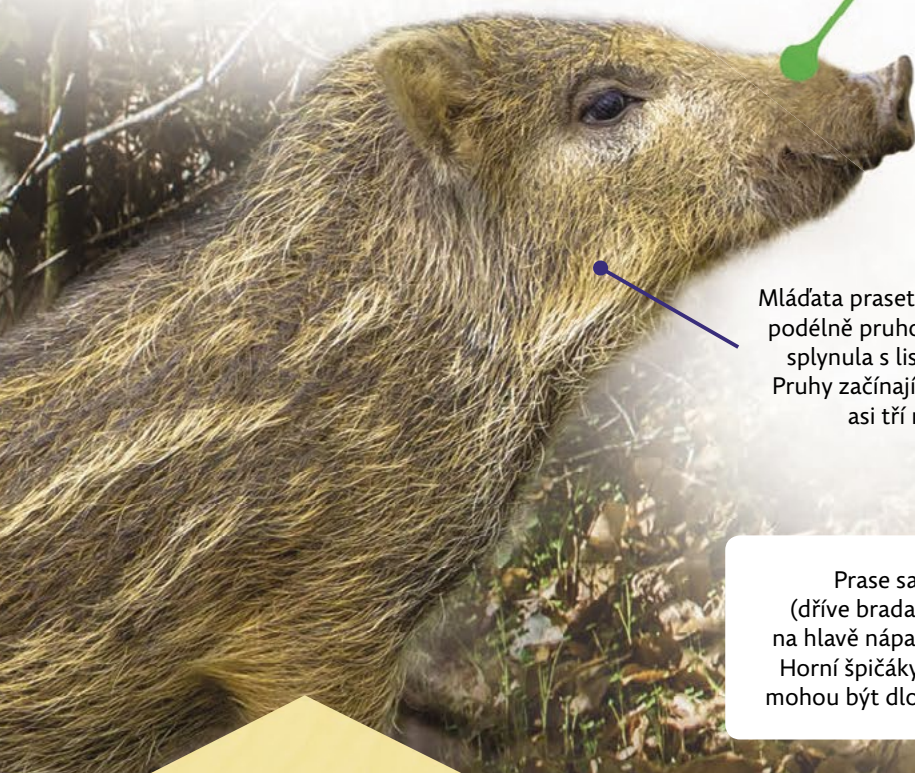
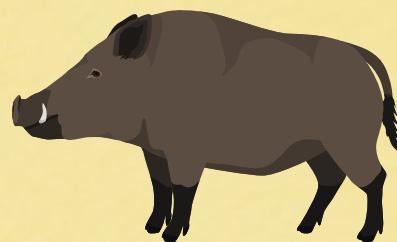
Délka těla: samec až 2 m; samice 1,3 m

Hmotnost: samec až 200 kg; samice 40–130 kg

Potrava: části rostlin, malí živočichové, vejce

Délka života: až 14 let

Početnost v přírodě: není známa; málo dotčené

A large wild boar with thick, greyish-brown fur is shown in profile, looking down. Below it, a smaller piglet with lighter, brownish fur is also looking down. They are in a forest setting with dry leaves on the ground. A green speech bubble points from the boar's head to the text.

Prasata divoká žijí ve skupinách tvořených samicemi s mláďaty. Ve skupině bývá kolem dvaceti zvířat.

Prasata jsou krátkozraká. Nerozeznají sice na dálku podrobnosti, ale zato zaznamenají i nejmenší pohyb.

Hroživé kelce

Kanci (samci prasat) mají prodloužené špičáky, kterým se říká kelce a které rostou po celý život. Vzhůru zahnuté kelce babirusy prorůstají čenichem, nakonec mohou proniknout do lebky, pokud by nebyly pravidelně obrušovány.

A circular inset image showing a close-up of a babirusa's head. It has dark, wrinkled skin and two large, curved, ivory-like tusks (kelce) that are pointed upwards. Its mouth is slightly open, showing its teeth.

Babirusa obývá mokřiny kolem řek v deštných lesích v Indonésii. Velké zahnuté kelce má jen samec.

Ptáci

Ptáci jsou „teplokrevní“ opeření obratlovci, jejichž přední končetiny jsou přeměněny v křídla. Mají bezzubé čelisti a mláďata se líhnou z vajec. Existuje téměř 11 000 druhů ptáků. Dorozumívají se hlavně zvuky, případně postoji a pohyby.

Zdatní letci

Někteří ptáci, například tučňáci, pozbyli schopnost létat, ale většina ptáků uletí obrovské vzdálenosti. Některé druhy jsou k letu vybaveny tak dokonale, že takřka celý život tráví ve vzduchu. Albatros stěhovavý překoná bez přistání vzdálenost více než 16 000 km.

Albatros stěhovavý má ze všech ptáků největší rozpětí křídel, až 3,5 m.

HOACIN

OPISTHOCOMUS
HOAZIN

Biotop: vlhké lesy, mokřady;
Jižní Amerika

Délka: 65 cm

Rozpětí: 50 cm

Hmotnost: 800 g

Potrava: listy, plody, květy

Délka života: až 10 let

Početnost v přírodě: není známa; málo dotčený

*Hoacinové se dorozumívají
hlasitými hvízdavými zvuky,
mlaskáním, mručením a syčením.*

Vejde a hnízdo

Všichni ptáci snášejí vajíčka s tvrdou skořápkou, která musí inkubovat (udržovat ve stálé teplotě). Většina druhů na vejcích sedí a zahřívá je teplem vlastního těla. Jakmile se vylíhnou mláďata, mohou být buď hned samostatná, nebo naopak bezmocná a závislá na péči rodičů.

*Ptáci se vyvinuli
z teropodů, což byli
draví dinosauři, kteří
chodili po zadních
nohou. Peří se
vyvinulo ze šupin.*

Mláďata kosa černého otvírají
zobák, aby na otci vyžebrała
potravu. U kosů sedí
na vejcích jen samice,
ale ptáčata krmí oba rodiče.

Sovy

Sovy jsou draví ptáci lovící živou kořist. Vyskytují se na celém světě kromě Antarktidy. Existuje asi 200 druhů, od drobného hmyzožravého sýčka králíčího po výra velkého, který uloví i zajíce nebo bažanta. Sovy žijí samotářsky a většina druhů je aktivní v noci.

Skvělé smysly

Sovy mají velké dopředu namířené oči a dokážou otočit hlavu až o 270 stupňů, takže mají skvělý rozhled. Mají rovněž vynikající sluch. Létají naprosto nehlučně, takže zaslechnou i jemné zašustění malých živočichů.

Kalous ušatý dostal jméno podle štětiček delších per na hlavě. Nejedná se však o ušní boltce, ty sovy nemají, ale o způsob, jak vypadat větší.

Velké oči umožňují, aby při nočním lovu dopadalo na sítnici co nejvíc světla. Vnímají rovněž i nepatrný pohyb.

Sovy chytají kořist silnými nohama s ostrými drápy. Spodní strana prstů je drsná a hrbolatá, aby kořist ze spárů nevyklouzla.

SOVA PÁLENÁ

TYTO ALBA

Biotop: otevřená krajina s možností úkrytu; celý svět kromě Antarktidy

Délka: 32–40 cm

Rozpětí: samec 95 cm; samice 110 cm

Hmotnost: samec 470 g; samice až 620 g

Potrava: malí obratlovci, hlavně savci

Délka života: kolem 5 let (rekord 34 let)

Početnost v přírodě: není známa; málo dotčená

Bez domova

Sovy patří k nemnoha druhům ptáků, které nestavějí hnízdo. Využívají opuštěná hnízda jiných ptáků nebo snášejí vejce do vhodné dutiny. Může to být strom, ale také půda staré stodoly či kostela. V některých oblastech vyhledávají skalní římsy, dutiny pod padlým kmenem, nebo dokonce nory menších savců.

Výřeček americký využívá ke hnízdění jakoukoli přirozenou nebo umělou dutinu. Tato mláďata se vylíhla v budce.

Jemné peří a letky s roztřepenými okraji umožňují takřka nehluchý let, protože výborně pohlcují zvuky.

V hustém peří se ukrývají ušní otvory bez boltců. Sovy slyší myš pohybující se v trávě na vzdálenost až 10 m.

VÍTE, ŽE? Největším druhem sovy je výr Blakistonův s rozpětím až 2 m. Žije v Rusku, Číně, Koreji či Japonsku a je ohrožen vyhynutím.

Supi

Kondoři a supi nejsou blízce příbuzní, ale žijí podobně. Jako zdravotní služba likvidují v přírodě těla mrtvých zvířat, která by se jinak rozkládala a stala se zdrojem infekcí. V hniјícím mase žijí nebezpečné mikroorganismy, ale tito dravci mají tak silné žaludeční šťávy, že je usmrtí.

Hledej a najdeš

Ačkoli kondoři a supi jsou dravci, málokdy loví živou kořist a raději vyhledávají zdechliny. Plachtí vysoko ve vzdušných proudech a pátrají po potravě. Mají vynikající zrak i čich. Navíc se vzájemně bedlivě sledují, a jakmile se jeden snese k zemi, ostatní ho rychle následují.

Velká zdechlina přiláká až stovku supů osmi různých druhů. Ti největší se do ní pustí nejdříve, protože dokážou silným zobákem proniknout přes kůži a zpřístupnit ji ostatním.

KONDOR KRÁLOVSKÝ

*SARCORAMPHUS
PAPA*

Biotop: lesy, otevřená krajina, mokřady;
Střední a Jižní Amerika

Délka: 71–81 cm

Rozpětí: 170–200 cm

Hmotnost: 3–3,7 kg

Potrava: zdechliny

Délka života: až 25 let

Početnost v přírodě: 1 000–10 000; málo dotčený

Na lysou hlavu a krk se
během hodování nenalepí
krev, která by peří znečistila.

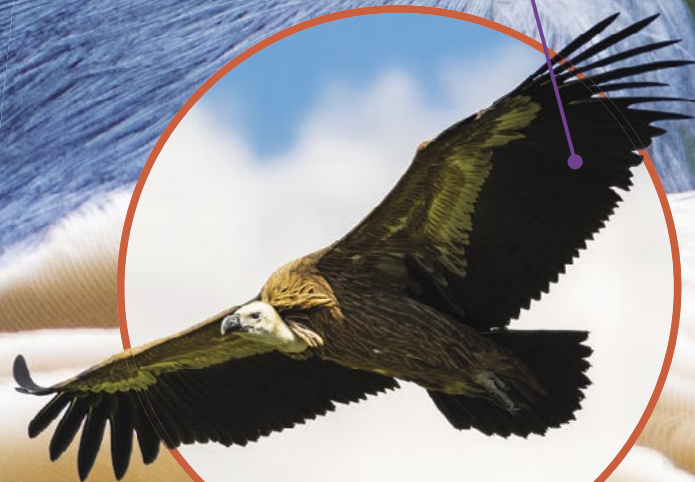

Kolem zobáku
má výrazně
zbarvené laloky
volné kůže.

Kondor královský je
nejbarevnější druh kondora.
Kůže na krku může být
oranžová, červená, žlutá
nebo nachová.

Kondor kalifornský
je největším druhem
ptáka v Severní
Americe. Rozpětí
křídel
dosahuje až 3,4 m.

Silným zobákem
pronikne kůži
a trhá velké kusy
masa.

Vrácen do života

Kondor kalifornský byl v roce 1987 v přírodě vyhuben v důsledku ztráty biotopu, nezákonného lovu a otravy olovem. Díky chovnému programu byl znovu navrácen do přírody v Arizoně a Utahu, ale stále patří k nejohroženějším ptáčím druhům.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Moderní encyklopedie pro děti - Zvířata.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.